

מדינת ישראל
משרד החינוך

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: קיץ תשע"ו, 2016
מספר השאלון: 573,057203
נספח: מדרש תמונה לשאלה 2

גאוגרפיה — אדם וסביבה
ארץ-ישראל והמזרח התיכון

2 יחידות לימוד
הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעותיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון — גאוגרפיה של ארץ-ישראל — 28×2 — 56 נקודות
פרק שני — גאוגרפיה של המזרח התיכון — 22×2 — 44 נקודות
סה"כ — 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש:
(1) אטלס אוניברסיטאי חדש, הוצאת יבנה, משנת 1993 ואילך
(ללא המילון למונחי הגיאוגרפיה).
(2) אטלס כרטא — פיזי, מדיני, חברתי, כלכלי, משנת 1993 ואילך.
(3) אטלס כרטא אוניברסלי.
(4) אטלס ישראל החדש — האטלס הלאומי **מהדורת 2008**.
(5) מפה של ארץ-ישראל 1:250,000.
(6) מפה גאולוגית של ארץ-ישראל 1:250,000 או 1:500,000.
- ד. הוראה מיוחדת: כדי להמחיש את תשובותיך היעזר בסרטונים, חתכים וגרפים, לפי הצורך.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון – גאוגרפיה של ארץ־ישראל

(56 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 1-7 (לכל שאלה – 28 נקודות; מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

1. גבולות ישראל

- א. לאחר מלחמת העצמאות עבר בתוך ירושלים גבול בין מדינות.
(1) ציין את שמות המדינות שביניהן הפריד גבול זה, וכתוב מה היה מעמדו הבין־לאומי.
(8 נקודות)
- (2) האם תוואי הגבול שעבר בירושלים תאם את תכנית החלוקה של האו"ם משנת 1947?
נמק את תשובתך. (10 נקודות)

- ב. תאר את השינוי שחל בגבול שעבר בירושלים בעקבות מלחמת ששת הימים.
ציין שינוי נוסף שחל בגבולות של ישראל בעקבות מלחמה זו. (10 נקודות)

2. עיצוב הנוף – מדרש תמונה

- בנספח שתי תמונות של חופי הים התיכון. עיין בהן וענה על הסעיפים א-ג.
- א. ציין את השם של צורת הנוף הנראית בכל אחת מן התמונות. (8 נקודות)
- ב. הסבר את הקשר בין צורת הנוף הנראית בתמונה 1 לבין תהליך ההיווצרות של צורת הנוף הנראית בתמונה 2. (10 נקודות)
- ג. בחר באחת מצורות הנוף שבתמונות, והצג קושי אחד שיש לאדם בשימוש באזור שבו צורת נוף זו. תאר דרך אחת להתמודדות של האדם עם הקושי שהצגת. (10 נקודות)

3. נצרת – אטלס ישראל החדש

- א. ציין את שמה של יחידת הנוף שהעיר נצרת שוכנת בה. (6 נקודות)
- ב. עיין באטלס ישראל החדש בעמוד 100, מפה ז – התפתחות השטח הבנוי באזור נצרת.
נצרת היא גלעין של מטרופולין בהתהוות.
הצג שני נתונים מן המפה לביסוס טענה זו. (10 נקודות)
- ג. תאר שני מאפיינים של העיר נצרת שמאפשרים לה להיות גלעין של מטרופולין.
(12 נקודות)

4. מסחר

- א. בעשורים האחרונים נבנו בישראל קניונים.
בשנת 1987 נבנה בישראל הקניון הראשון.
בשנת 2000 היו בישראל כ- 120 קניונים.
בשנת 2005 היו בישראל כ- 200 קניונים.
בשנת 2015 היו בישראל כ- 300 קניונים.
הסבר שני גורמים לשינוי במספר הקניונים. (10 נקודות)
- ב. בעשורים האחרונים חל מעבר של פעילות המסחר ממרכזי הערים אל מרכזי מסחר בשוליהן ("פאוור סנטר").
(1) הסבר שני גורמים לתופעה זו. (9 נקודות)
(2) הסבר שני חסרונות של תופעה זו. (9 נקודות)

5. רכבת קלה

קרא את הקטע שלפניך, וענה על שלושת הסעיפים א-ג שאחריו.
לרכבת קלה יש יתרונות בכמה תחומים לעומת אמצעי תחבורה אחרים. היתרון בתחום התחבורה - רכבת קלה יכולה להעביר במהירות אלפי נוסעים ממקום למקום, בלא המתנה בפקקי תנועה. בתחום איכות הסביבה - היא תורמת להפחתה ניכרת של זיהום האוויר ומטרדי רעש בקרבתה. בהקמתה של הרכבת הקלה בירושלים הושם דגש על עיצוב הסביבה העירונית בתוואי הרכבת: אלפי עצים ניטעו כדי להסוות את עמודי החשמל הדרושים להפעלת הרכבת. תוואי המסילה עוצב בשילוב של ריצוף אבן וצמחייה, כדי להעניק להולכי הרגל תחושת שייכות. מחקרים רבים שנערכו בארץ ובעולם מוכיחים כי לרכבת קלה יש השפעות חיוביות על פיתוח המסחר בעיר, בהשוואה למערכת של כבישים, אוטובוסים ורכבת כבדה.
(מעובד על פי למה רכבת קלה? באתר www.jtmt.gov.il)

- א. רכבת קלה משמשת אמצעי תחבורה יעיל להסעת המונים.
תאר שני מאפיינים של רכבת קלה שתורמים ליעילותה בהסעת המונים. (10 נקודות)
- ב. תאר שתי השפעות של רכבת קלה על איכות הסביבה בעיר. (10 נקודות)
- ג. הסבר כיצד רכבת קלה עשויה לסייע בפיתוח המסחר בעיר. (8 נקודות)

6. פיתוח בר-קיימא

א. הסבר מהי 'תכנית מתאר ארצית'.

הסבר מדוע חשוב שתכנון של יישובים חדשים יהיה בהתאם לתכנית המתאר הארצית.

(10 נקודות)

ב. קרא את הקטע שלפניך.

ממשלת ישראל אישרה הקמת חמישה יישובים קהילתיים חדשים בנגב, על אף שלטענת הדרג המקצועי במשרדי הממשלה הקמת יישובים חדשים עלולה לפגוע בסביבה.

(מעובד על פי: דה־מרקר 23/11/2015)

ציין שת בעיות בתחום איכות הסביבה שעלולות להיווצר בעקבות הקמת יישובים חדשים

בנגב. (10 נקודות)

ג. הסבר מהי התועלת בהקמת יישובים חדשים בנגב. (8 נקודות)

שים לב!

שאלה 7 מיועדת לתלמידים שקראו את המאמר:

"אנו משמרים את מה שאנו אוהבים: בעקבות תמ"א 9 ותמ"א 21" מאת אלישע אפרת.

(בתוך: אתרים, המגזין, 2014)

7. מאמר — "אנו משמרים את מה שאנו אוהבים: בעקבות תמ"א 9 ותמ"א 21"

א. הצג שת מטרות בשימור אתרים על פי המאמר, והסבר כל אחת מהן. (18 נקודות)

ב. במאמר מתוארות כמה בעיות הנוגעות לשימור אתרים בישראל. הצג בעיה אחת, וכתוב

כיצד לדעתך אפשר לפתור בעיה זו. (10 נקודות)

פרק שני — גאוגרפיה של המזרח התיכון

(44 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 8-12 (לכל שאלה — 22 נקודות; מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

8. סחר חוץ

- א. בטבלה שלפניך מוצגים מוצרי היצוא והיבוא העיקריים של מדינות במזרח התיכון. ציין מה משותף למוצרים שהמדינות האלה מייצאות, ומה משותף למוצרים שהן מייבאות. (12 נקודות)

מוצרי יצוא ומוצרי יבוא

מוצרי יבוא	מוצרי יצוא
מכונות	ירקות ופירות
כלי תחבורה	טקסטיל
מוצרים פטרוכימיים	נפט גולמי

(מתוך האתר www.cia.gov)

- ב. במדינות המזרח התיכון אין איחוד כלכלי כמו השוק האירופי המשותף. הסבר את הקשר בין עובדה זו לבין המשאבים הטבעיים שיש ברוב מדינות המזרח התיכון. (10 נקודות)

9. תחבורה

- א. בטבלה שלפניך מוצגים נתונים על מספר שדות התעופה באיזון ובמצרים. עיין באטלס, והסבר שני גורמים להבדלים בין המדינות במספר שדות התעופה. (14 נקודות)

המדינה	מספר שדות תעופה
אירן	319
מצרים	72

(מתוך האתר www.cia.gov)

- ב. לשדה התעופה של קהיר חשיבות בין-לאומית רבה. הסבר מדוע. (8 נקודות)

10. זיהום אוויר

א. בטבלה שלפניך מוצגים נתונים על הכמויות של פליטות פחמן דו-חמצני (CO_2) במדינות אחדות במזרח התיכון בשנים 1985, 2011.

כמויות של פליטות פחמן דו-חמצני במדינות במזרח התיכון

כמות CO_2 שנפלטה (טונה / נפש)		המדינה / השנה
2011	1985	
18	13	ערב הסעודית
3	1	מצרים
28	17	כוויית
4	3	ירדן

(מתוך האתר www.worldbank.org)

(1) מייין את המדינות המוצגות בטבלה לשתי קבוצות, והסבר לפי איזה עיקרון ערכת את המיון. (6 נקודות)

(2) בחר מדינה אחת, והסבר שני גורמים לכמות הפליטה של פחמן דו-חמצני במדינה זו. (7 נקודות)

ב. הסבר שלושה קשיים של מדינות המזרח התיכון להפחית את זיהום האוויר. (9 נקודות)

11. תעלת סואץ

א. הסבר את חשיבותה הבין-לאומית של תעלת סואץ.

תאר שני גורמים שהביאו לירידה בשימוש בתעלת סואץ בעשורים האחרונים. (11 נקודות)

ב. הסבר שתי השפעות שיש לתעלת סואץ על הכלכלה ו/או על ההתיישבות במצרים. (סך הכול – שתי השפעות). (11 נקודות)

שים לב!

שאלה 12 מיועדת לתלמידים שקראו את המאמר:
"השפעת משטרים פוליטיים-כלכליים על התפתחות המרחב והנוף העירוני בקהיר"
מאת דונה ג' סטיוארט.
בתוך: **המזרח התיכון בפתח המאה ה-21** — מבחר מאמרים בגאוגרפיה לחטיבה העליונה.

12. מאמר — "השפעת משטרים פוליטיים-כלכליים על התפתחות המרחב והנוף העירוני בקהיר"

- א.** הנוף העירוני של קהיר מייצג שינויים פוליטיים-כלכליים שהתרחשו במהלך ארבע תקופות. בחר שתי תקופות, והסבר כיצד האידאולוגיה שאפיינה את המשטר בכל אחת מן התקופות האלה השפיעה על עיצוב הנוף העירוני של העיר. (14 נקודות)
- ב.** "האופן שבו משטר פוליטי-כלכלי מסוים משנה את צורת העיר שעוצבה בתקופות קודמות, מצביע על יחסו לתקופה הפוליטית-כלכלית הקודמת".
הסבר טענה זו, והבא מן המאמר דוגמה אחת לביסוס הטענה. (8 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

נספח לשאלה 2: מדרש תמונה ملحق للسؤال 2: تحليل صورة

תמונה 1
الصورة 1

תמונה 2
الصورة 2

